

Наталія Валеріївна Попова

кандидат філософських наук,

доцент кафедри теоретичної і практичної філософії професора Й. Б. Шада

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8168-1017>

Олександр Олександрович Макаров

аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії професора Й. Б. Шада

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-0014-7531>

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ВИМІР РИТОРИКИ

У статті здійснюється комплексний теоретико-методологічний аналіз еволюції та трансформації статусу риторики в сучасному соціокультурному дискурсі. Автори зосереджують увагу на переосмисленні традиційного розуміння риторики як суто ораторського мистецтва та її концептуалізації як багатовимірного феномену, що відіграє фундаментальну роль у формуванні особистості та здійсненні ефективної комунікативної взаємодії в сучасному суспільстві. Дослідження ґрунтується на історико-філософському аналізі етимології та еволюції поняття «риторика» через призму протиставлення трьох ключових античних підходів: софістичного, сократівсько-платонівського та аристотелівського. Така методологічна тріангуляція дозволяє виявити глибинні онтологічні герменевтичні та епістемологічні засади риторики як соціокультурного феномену. Особливу увагу в дослідженні приділено проблемі концептуалізації сучасного статусу риторики в умовах її зростаючої комерціалізації. Автори критично аналізують традиційні обмеження щодо застосування риторики виключно літературною мовою та обґрунтовують необхідність розширення її функціонального поля на інші форми природної мови та комунікації. Принципово важливим аспектом дослідження є розкриття герменевтичного виміру риторики, який виходить далеко за межі класичної дихотомії реального та уявного. Автори демонструють, як риторичні практики беруть участь у конструюванні соціальної реальності через формування дискурсивних структур та впливають на продукування знання та істини в контексті владних відносин. У роботі обґрунтовується положення про те, що сучасна риторика постає як комплексний соціокультурний механізм, який не лише забезпечує ефективну комунікацію, але й бере активну участь у процесах соціального конструювання реальності, формування світоглядних установок та ціннісних орієнтацій особистості. Це дає змогу розглядати риторику як важливий інструмент соціальної інженерії та культурної трансформації. Дослідження також розкриває важливість риторики у формуванні критичного мислення та розвитку комунікативної компетентності особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства. Особливий акцент у статті зроблено на герменевтичній функції риторики, яка полягає в здатності тлумачити та інтерпретувати тексти, розкриваючи їх глибинний зміст та значення. Автори стверджують, що герменевтична риторика є не лише інструментом розуміння чужих думок, а й засобом самопізнання та формування власного світогляду. Вона дозволяє особистості критично осмислювати культурні традиції, соціальні норми та ідеологічні конструкції, що сприяє розвитку автономного мислення та незалежності суджень. Герменевтична риторика також відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації, забезпечуючи порозуміння між представниками різних культур та сприяючи подоланню культурних бар'єрів. Представлена робота робить вагомий внесок у розуміння сучасного статусу риторики як багатовимірного соціокультурного феномену, що виходить далеко за межі традиційного розуміння ораторського мистецтва та постає як фундаментальний механізм конструювання соціальної реальності та формування особистості в сучасному комунікативному просторі..

Ключові слова: **риторика, герменевтика, епістемологія, конструювання реальності, софістика, Платон, Аристотель.**

Як цитувати: Попова, Н. Макаров, О., (2024). Герменевтичний вимір риторики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (69), 40-47. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2024-69-05>

In cites: Popova, N., Makarov, O., (2024). The hermeneutical aspect of rhetoric. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, (69), 40-47. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2024-69-05> [In Ukrainian]

Актуальність проблеми. Сучасний соціокультурний контекст характеризується безпрецедентним інтересом до риторики, що, однак, зазнає кардинальних змін порівняно з її класичним розумінням. Сьогодні риторика трансформувалася в багатогранний інструмент формування особистості, що реалізує себе в процесі комунікативної взаємодії [Albrecht-Crane 2015; Hodgson, Barnett 2016; Walker 2011]. Ця еволюція зумовлена глибинними трансформаціями комунікативної структури сучасного суспільства, де здатність чітко й аргументовано формулювати думки, обстоювати власну позицію та протидіяти маніпулятивним практикам набуває не лише значення важливої навички, але й необхідної умови повноцінного соціального функціонування. Оволодіння риторичними стратегіями та техніками дозволяє не тільки ідентифікувати приховані інтенції комуніканта, але й критично оцінювати обґрунтованість його аргументів, що є essential prerequisite для формування автономної позиції та ефективного впливу на соціокультурне середовище.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного теоретико-методологічного аналізу трансформації статусу риторики в контексті еволюції філософського дискурсу та соціокультурних змін. Для реалізації поставленої мети визначено такі *дослідницькі завдання*: а) здійснити концептуальний аналіз еволюції поняття риторики в діахронічній перспективі: від античної епістеми до сучасних теоретико-методологічних підходів, з особливим акцентом на виявленні фундаментальних методологічних суперечностей у її концептуалізації; б) експлікувати епістемологічні та герменевтичні виміри риторики через дослідження її ролі у процесах конструювання знання та інтерпретації соціальної реальності; с) провести критичний аналіз платонівської деконструкції софістичної традиції та дослідити її вплив на формування базових методологічних моделей риторики в західноєвропейській інтелектуальній традиції; d) концептуалізувати роль герменевтичної риторики як інструменту формування критичного мислення та механізму конституювання міжкультурної комунікації в контексті сучасних соціальних трансформацій.

Ступінь розробленості проблеми. Етимологічно термін «риторика» походить від давньогрецького *ῥητορ* (сказаний, обумовлений, дозволений), що вказує на її тісний зв'язок зі сферою мовленнєвої діяльності та соціонормативними контекстами. Як лінгвістична дисципліна, риторика зосереджується тільки на виявленні та класифікації мовленнєвих прийомів, що, з одного боку, сприяє їх систематизації та кодифікації, але, з іншого боку, може призводити до певної редукції естетичного виміру тексту та нівелювання його глибинної семантичної структури. Усі існуючі риторики в галузі філологічних з античної доби поділяються на дві категорії: нормативні риторики, які ставлять за мету навчити прийомам ефективного та гарного мовлення, і дескриптивні риторики, завдання яких полягає в описі цих прийомів. Щоразу, коли публічне мовлення відходить на периферію, зростає питома вага дескриптивних риторик, які, у свою чергу, все більше зводяться до опису та систематизації репертуару мовних фігур. При цьому значно важливіша проблема залишається в тіні □ створення герменевтичної риторики, тобто такої, яка має на меті пояснити, чому можливе породження ефективного мовлення?

Як філософська дисципліна (якою вона стає з набуттям статусу герменевтичної дисципліни, що вийшла за межі догматики), риторика виходить за межі суто технічного аналізу, артикулюючи фундаментальні питання щодо природи розуміння, інтерпретації, свободи мовленнєвого акту та відповідальності за його наслідки. «Використання терміну «риторика» для позначення будь-якого явища, а особливо того, що могло б бути справді названо «риторикою», є проблематичним з погляду її власної ефективності. Відповідальність за це можна покласти як на її прихильників, так і на противників. Прихильники риторики нерідко перебільшують її здатність об'єднувати спільноти через майстерно підібрану мову у суспільствах, де панує повна згода, потенціал для навчання та розвитку через діалог значно обмежений... Противники риторики, своєю чергою, наголошують на її демістифікаційній, роз'єднувальній і навіть маніпулятивній природі. Водночас вони нерідко вдаються до перебільшених, а подекуди й параноїдальних уявлень про її всепроникний і деструктивний

вплив. Але чи справді всі талановиті риторичні є зловісними сиренами, що прагнуть маніпулювати та вводити в оману? Обидві позиції мають свої слабкі місця... Очевидно, що істина лежить посередині. Риторика, як мистецтво переконання, може слугувати різним цілям, і її вплив на суспільство залежить від етичних принципів і намірів тих, хто її використовує» [Fuller, Collier, 2004, p.14]

У цьому контексті риторика постає як складний міждисциплінарний феномен, що інтегрує герменевтичні, епістемологічні, етичні та соціальні аспекти комунікації, конституюючи складну систему взаємозв'язків між мовою, мисленням та дією.

Концептуалізація риторики в контексті платонівського дискурсу. Питання щодо статусу риторики, яке знову загострилося наприкінці XX століття [Schiappa, 1990a; 1990b; Poulakos, 1990], висвітлює фундаментальну методологічну суперечність: концептуалізація терміну «риторика» в платонівському діалозі «Горгій» [Plato, 1989] становить не лише акт термінологічної детермінації, але й спробу філософської субординації риторичного дискурсу. Відсутність термінологічної фіксації риторики в доплатонівський період породжує своєрідну колізію: проблематичність визначення співвідношення філософського та риторичного дискурсів за умови, коли сама їх диференціація є результатом філософської концептуалізації. Ця проблематика транспонується з площини лінгвістичного аналізу в сферу фундаментального переосмислення статусу риторики як схеми розуміння та промовляння з власним методологічним апаратом та технічними засобами: «статус і сутність не можуть бути відокремлені одне від одного... прописування статусу пов'язане з владою; підвищити чийсь статус означає дати цій особі місце в центрі суспільства» [Bengtson, 2024, p. 184-185]. Історіографічна традиція асоціює генезу риторичної думки з софістичним рухом, представники якого фігурують у сократичних діалогах як опоненти філософського дискурсу. Втім, методологічна рефлексія демонструє, що концептуалізація софістів як когерентної школи значною мірою детермінована їхньою опозиційністю щодо сократівської методології. Окрім теоретико-методологічних розбіжностей, суттєвим аспектом платонівської критики софістичного руху постає проблема комерціалізації епістемічних практик. Софістична модель трансляції знання, що базувалася на принципі комерційної доступності без урахування етико-соціальних імплікацій, становила антитезу до платонівської концепції філософського розуміння. Темпоральна обмеженість риторичних компетенцій, що потребували постійного оновлення, суперечила аристотелівській концепції економічного обміну як механізму балансування ресурсів у межах соціально-економічної системи. Методологічний аналіз цієї проблематики дозволяє експлікувати фундаментальну суперечність між філософським та риторичним підходами до конституювання розуміння, що зберігає свою актуальність у контексті сучасних дискусій про статус риторики.

Епістемологічна дихотомія та проблема дистрибуції знання. Фундаментальна критика софістичної практики у сократівсько-платонівській традиції ґрунтується на епістемологічній дихотомії між універсальністю знання та партикулярністю його комерційної трансляції. Сократівська позиція не заперечує легітимність матеріальної компенсації за педагогічну діяльність *per se*, визнаючи потенційну епістемічну цінність софістичного інструментарію. Однак принципова критика спрямована на відсутність селективних механізмів у дистрибуції знання, що призводить до девальвації риторичних практик. Сократівська критика експлікує фундаментальну опозицію до принципів нерегульованої циркуляції знання. У цьому контексті проявляється антагонізм між сократівською концепцією селективної дистрибуції знання та сучасною парадигмою вільного ринку герменевтичних практик. Сократівська критика писемності в «Федрі» [Plato, 1997] артикулює не загальну опозицію до письма як медіуму, а специфічну проблематику його індивідуалізованого застосування. Письмо як технологія уможливорює автономну законотворчість індивіда, що генерує персональні наративи та поведінкові патерни. Імплікації такої епістемічної автономізації створюють методологічні виклики для реалізації платонівської концепції філософського правління, оскільки медіатизація когнітивних процесів редукує їх транспарентність та, відповідно, потенціал зовнішнього впливу.

Герменевтична риторика платонівської «алегорії печери». У контексті герменевтичної стратегії, ключовим елементом платонівської «алегорії печери» (із сьомої книги «Держави») [Plato, 2016] є радикальна зміна перспективи — перехід від онтології «світла» до онтології «темряви». Цей перехід не лише розкриває ієрархію пізнавальних режимів, але й виконує функцію риторичного інструменту, спрямованого на трансформацію свідомості. Платон, через механізм зміни точки зору, пропонує не просто опис, але й методологію виходу з

епістемологічної ув'язненості, де «світло» символізує доступ до істини, а «темрява» стан ілюзорного сприйняття. Ця стратегія, по суті, є діалектичним навиком, який софісти використовували для дестабілізації усталених ієрархій знання. Проте, на відміну від софістів, Платон інтегрує цей навик у структуру філософського дискурсу, перетворюючи його на інструмент не просто критики, але й конструювання нової герменевтичної реальності: «читаючи «Державу» у цьому ключі, розуміємо, що можливість критичної рефлексії стає її центральною темою. Текст не надає системи риторики, як це робить Аристотель, але його можна трактувати як створення нового образу риторика – риторика-героя, чемпіона автономії» [Bengtson, 2024, p. 237] Масове освоєння риторично-діалектичної навички, що стало можливим через комерціалізацію софістами, призвело до ерозії монополії на освіту та владу.

Деконструкція платонівської опозиції «філософія – риторика» через герменевтичну стратегію. Розрізнення між Платоном і софістами виявляється через призму їхніх онтологічних та політичних уявлень. Обидві сторони розглядали політику як поле гри, де поєднуються елементи випадковості та майстерності. Однак, якщо софісти акцентували на азартному характері цієї гри, де випадковість максимізувалася для створення нових можливостей, то Платон інтерпретував політику як гру майстерності, де філософ-цар використовував діалектичні навички для мінімізації випадковості та утвердження онтологічного порядку. Таким чином, софістична стратегія полягала в експлуатації хаосу, тоді як платонівська його подоланні через утвердження раціонального контролю. Риторика після Платона обмежила сферу свого застосування виключно літературною мовою (стандартом), відкинувши за межі уваги всі виступи, що продукуються на діалектах або в простонародному мовленні. Мова простонароддя заздалегідь виключалася з поля риторичного. Фактично, літературна мова уподібнювалася космосу, який є впорядкованим і піддається раціональному вивченню та опису, і протиставлялася іншим формам природної мови як хаосу, який заздалегідь не може бути досліджений з риторичної точки зору. У середині літературної мови, у свою чергу, виділялося ядро, яке і ставало сферою дії риторики – культивовані, свідомо оброблені тексти, які можна було контролювати. Звідси також традиція філологічної, юридичної та теологічної герменевтичних догматичних практик, де корпус текстів був обмеженим, а риторика сталою [Gadamer, 1993].

Через бажання контролю над дійсністю Платон, наприклад, із глибокою підозрою ставився до драматургів та акторів, які, через свою здатність до мімесису, розмивали онтологічну межу між реальним і можливим. Для Платона театр був політичною загрозою, яка підривала онтологічну стабільність. Тоді як для Аристотеля він залишався естетичним феноменом, який міг бути інтегрованим у соціальний порядок за умови його нормативного обмеження. Ця різниця, можливо, сказала і в тлумаченні риторики: головним критерієм оцінки дискурсу для Платона вважався пошук істини, який об'єднував учасників діалогу спільною метою під керівництвом найрозумнішого. А за задумом Аристотеля [Aristotle, 1991], завдання риторика полягало в тому, щоб моральні принципи, на яких має ґрунтуватися суспільне життя, стали більш переконливими, ніж егоїстичні та матеріально-практичні міркування. Інакше кажучи, метафізична складова суспільного дискурсу не повинна була поступатися комерційній. У сфері текстотворення після Аристотеля розрізнялися два модуси: граматичний та риторичний. Граматичний текст, що відповідає нормам мови, характеризується категоріями *plane* (простота) та *recte* (правильність). *Plane* вказує на відсутність стилістичної обробки та культивування тексту, тоді як *recte* передбачає дотримання мовленнєвих законів. Квінтіліан, визначаючи риторичну як *scientia bene dicendi* (знання того, як добре говорити), фактично отожднює поняття *bene* та *recte*. Він стверджує, що найбільш відповідним сутності риторика буде таке тлумачення: риторика є знанням того, як добре говорити (*scientia bene dicendi*), а вже добре говорити може лише добродісна людина [Quintilian, p. 367].

Класична п'ятичастинна риторика була побудована після Аристотеля та Квінтіліана за моделлю лінійного алгоритму: *inventio* – *dispositio* – *elocutio* – *memoria* – *actio*. Алгоритмізація процесу створення риторичного тексту нібито не передбачає, що за певних умов може знадобитися повернення до попереднього пункту або перестрибування через один або кілька пунктів назад. Це означає одну просту й очевидну річ: античні теоретики риторика після Платона за замовчуванням вважали, що *dispositio* плану тексту може без перешкод бути перетворений на власне текст плюс *elocutio*. Тобто в алгоритмі п'ятичастинної риторика за кроком *dispositio* лінійно слідує крок *elocutio*, і повернення до *dispositio* (тим більше до *inventio*) за будь-яких умов не є необхідним. Проте риторична герменевтична практика майже

неминуче демонструє протилежне. З будь-якого пункту алгоритму може знадобитися повернення до будь-якого віддаленого пункту ліворуч: «...риторична проблема Гермеса подвоюється сама по собі, коли ми розглядаємо багаторівневу конвергенцію риторики та герменевтики» [Kunitz, Levy, 1997, р. 293], бо риторичний текст □ це зв'язне мовлення, а не послідовне представлення аргументів. Взагалі тут важливо згадати, що аргумент □ це одиниця метамови, за допомогою якої описується, але не здійснюється процес міркування. Якщо на етапі інвенції ми підібрали чудові аргументи, а на етапі диспозиції бездоганно їх розташували, це аж ніяк не означає, що всі вони легко й вдало вбудуються в текст, який належить створити на етапі елокуції, а потім запам'ятати □ меморія та відтворити □ актіо. Усередині живого мовлення аргументи можуть суттєво змінити свої початкові характеристики за параметром сили/слабкості. Якщо це так, ми маємо справу не просто з поверненням з пункту елокуції до пунктів *dispositio* і *inventio*, але й з очевидним руйнуванням самого алгоритму, оскільки етапи *inventio*, *dispositio*, елокуції починають здійснюватися одночасно. Це руйнування відбувається через вторгнення у процес підготовки риторичного тексту того самого фактору спонтанності та хаосу, який так послідовно й наполегливо виганявся з риторики. Також антична теорія риторики, збігаючи від хаосу, виділяла три «джерела красномовства»: природний дар (*natura*), навчання (*ars*) та вправу (*exercitatio*). *Natura* передбачала здатність конкретної людини, а не частину мовленнєвої здатності, притаманної кожному. При цьому ієрархія виглядала наступним чином: головне □ *ars*, потім □ *exercitatio*, і лише потім уже *natura*. Ані в класичній греко-римській риториці, ні в некласичній риториці сьогодні не ставилося питання не лише про те, чому можлива риторика за межами навчання, але й чому можливе саме навчання риториці? Таким чином, було випущено з поля зору найважливішу теоретичну проблему, розв'язання якої значно просунуло б вперед не лише теорію риторики, але й філософію мови. Аристотель у своїй «Риторичі» [Aristotle, 1991] робить спробу продемонструвати механізм мовленнєвого впливу, не обмежуючи сферу риторичного лише ораторським мистецтвом, а поширюючи її на всю область мовленнєвої діяльності, стверджуючи, що риторика є мистецтвом, аналогічним діалектиці, оскільки обидва вони стосуються таких предметів, знання про які може вважатися певною мірою спільним надбанням усіх і кожного і які не належать до жодної окремої науки. Тобто у рамках традиції теорії техне риторика тоді бачила своє завдання у тому, щоб зрозуміти, як функціонує ефективне мовлення, та передати це знання учневі, повністю залишаючи поза увагою питання про те, чому воно працює? Сьогодні ж це питання все ще є відкритим. Платон не бачив сенсу шукати відповіді на це питання, тому, що бачив проблему у хаосі, у вільному просторі. У термінах модальної влади різниця між фактом і вимислом театральної драми найсильніша тоді, коли різним станам світу можна приписати різні ступені невизначеності – від необхідного (модальний еквівалент «безумовно істинного») до неможливого (модальний еквівалент «безумовно хибного»). У повсякденному житті цю функцію виконує здоровий глузд, що оцінює «ризикованість» різних дій та планів. Однак коли все видається однаково (не)визначеним, відмінність між фактом і вимислом стирається, і драматург здобуває перемогу над філософом-царем, адже в герменевтиці та риториці теорія є вторинною щодо того, з чого вона абстрагована. А ми ж пам'ятаємо про спільне походження слів «теорія» та «театр» від грецького *theos*. У цій етимології приховано концепцію божества, чия сила ґрунтується на здатності бачити як у межах власної системи координат, так і поза нею – бути подвійним глядачем, або «*theoros*». Це називається усвідомленістю другого порядку: можливість не лише грати в певну мовну гру, а й усвідомлювати, що ця гра – лише одна з багатьох можливих. Життєвий досвід людини також є мовним, а мова належить до онтологічного або первісного способу буття людини. Театр і мовна гра виступають інструментами, які трансформують випадкові істини, встановлені законодавцем або статус-кво, у майже повну хибність, конструюючи правдоподібні альтернативні реальності, що входять у конкуренцію з існуючими поза межами сцени. У такому контексті і знамениті діалоги Платона, присвячені природі справедливості, набувають нового прочитання, оскільки риторика та герменевтика знаходять точку перетину в практиці, що свідчить про їхню онтологічну взаємозв'язаність.

Однак онтологічний вимір риторики не зводиться лише до дихотомії реального та уявного, а проникає у глибші процеси семіозису, через які мова не просто відображає, а конструє реальність. Дискурсивні структури не лише артикують межі пізнаваного, але й формують самі когнітивні матриці, крізь які осмислюється буття. У цьому контексті риторика постає не просто як техніка переконання, а як фундаментальний механізм герменевтичного опосередкування реальності.

Висновки. Здійснений теоретико-методологічний аналіз демонструє фундаментальну

трансформацію онтологічного статусу риторики: від техне ефективного мовлення до комплексного епістемологічного феномену, що інтегрує філософські, соціологічні та когнітивні модуси комунікативної практики. Герменевтична реконцептуалізація риторики експлікує її роль не лише як інструменту аргументації, але й як механізму конституювання смислових структур соціальної реальності та продукування знання. Деконструкція платонівської критики риторики виявляє іманентну епістемологічну антиномію між філософським та риторичним дискурсами, яка набуває нової актуалізації в умовах інформаційного суспільства. Простежується діалектична траєкторія еволюції риторики: від початкової опозиції до філософії через інтеграцію в герменевтичний простір до формування власної методологічної парадигми. Особливої значущості набуває проблематика дистрибуції епістемічних конструктів у контексті протистояння селективних та егалітарних моделей розповсюдження знання. Цей аспект актуалізується в умовах діджиталізації комунікативних процесів, де риторика постає як амбівалентний феномен: одночасно інструмент маніпулятивного впливу та механізм демократизації знання.

Герменевтична риторика трансцендує класичну бінарну опозицію реального/уявного, виступаючи не лише як інтерпретативна практика, але й як онтологічний механізм конструювання соціальної реальності, що відіграє конститутивну роль у міжкультурній комунікації та подоланні епістемологічних бар'єрів.

Результати дослідження верифікують гіпотезу про трансформацію риторики в динамічний інтелектуальний простір, що не лише адаптується до викликів постінформаційного суспільства, але й генерує нові методологічні патерни соціальної взаємодії. Це відкриває перспективи для подальших експлікацій у сфері конвергенції риторики, філософії мови та когнітивних наук.

Подальша траєкторія досліджень має бути спрямована на поглиблену експлікацію онтологічних аспектів риторики, її кореляції з феноменологією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Albrecht-Crane, C. (2015) *Understanding Rhetoric: A Graphic Guide to Writing* by Elizabeth Losh et al. (review). *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, 69, 104-107.
2. Aristotle. (1991) *On Rhetoric: A Theory of Civic Discourse* / Aristotle, G. Kennedy // Oxford University Press.
3. Bengtson, Erik. (2024) *The Epistemology of Rhetoric: Plato, Doxa and Post-Truth*. Windsor, ON: Windsor Studies in Argumentation. 254 s.
4. Boyle, C. (2018) *The Digital: Rhetoric Behind and Beyond the Screen* / Boyle Casey, Brown James J., Ceraso Steph. *Rhetoric Society Quarterly*, 48, 251-259.
5. Eyman D. (2015) *Digital Rhetoric: Theory, Method, Practice*. Ann Arbor: University of Michigan Press. pp. 52–60.
6. Fuller, Steve, and James H. Collier. (2004) *Philosophy, Rhetoric, and the End of Knowledge: A New Beginning for Science and Technology Studies*. 2nd ed. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
7. Gadamer, Hans-Georg. *Rhetorik und Hermeneutik*. (1993) In: Gadamer, Hans-Georg. *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Band 2: Hermeneutik II. Tübingen: Mohr Siebeck. S. 248-261.
8. Hodgson, J., Barnett, S. (2016) Introduction: What is Rhetorical about Digital Rhetoric? Perspectives and Definitions of Digital Rhetoric. *Enculturation*, November, 22, 2016. URL: <https://enculturation.net/what-is-rhetorical-about-digital-rhetoric>.
9. Jenkins, E. S. (2021). Rhetoric is dead? The fear of stasis behind post-truth rhetoric. *Philosophy & Rhetoric*, 57(2), 166–189. <https://doi.org/10.5325/philrh.57.2.0166>
10. Kunitz, Stephen J., and Jerrold E. Levy. (1997) *Rhetoric and Hermeneutics in Our Time*. New Haven: Yale University Press.
11. Plato. *Gorgias*. Translated by B. Jowett. Chicago: (1989) University of Chicago Press.
12. Plato. *Phaedrus*. Translated by B. Jowett. (1997) New York: Dover Publications.
13. Plato. *The Republic*. Translated by G. M. A. Grube, revised by C. D. C. Reeve. (2016) Indianapolis: Hackett Publishing Company.
14. Poulakos J. (1990) Interpreting Sophistical Rhetoric: A Response to Schiappa // *Philosophy and Rhetoric*. No. 23. P. 218–228.
15. Quintilian. (2002) *The Orator's Education*. Translated by W. M. Smail. Loeb Classical Library. https://www.loebclassics.com/view/quintilian-orators_education/2002/pb_LCL124.367.xml.

16. Schiappa E. (1990) Did Plato Coin Rhetorike? // *American Journal of Philology*, No. 111. P. 457–470.
17. Schiappa E. (1990) Neo-Sophistic Rhetorical Criticism or the Historical Reconstruction of Sophistic Doctrines? // *Philosophy and Rhetoric*, No. 23. P. 192–217.
18. Walker, Jeffrey. (2011) *The Genuine Teachers of this Art: Rhetorical Education in Antiquity*. Columbia: University of South Carolina Press. Print.
19. Wallace, J. (2019). Rhetorical hesitancy. *Philosophy & Rhetoric*, 55(1), 119–142. <https://doi.org/10.5325/philrhet.55.1.0119>
20. Walzer, B. (2020). A rhetoric of everyday violence: Embodied slow violence. *Philosophy & Rhetoric*, 56(3-4), 37–60. <https://doi.org/10.5325/philrhet.56.3-4.037>.

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Стаття надійшла до редакції 20.02.2024

Стаття рекомендована до друку 05.05.2024

Nataliia V. Popova, PhD In Philosophy, Associate Professor of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor Y. B. Shad, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8168-1017>

Oleksandr O. Makarov, PhD Student of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor Y. B. Shad, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0002-0014-7531>

THE HERMENEUTICAL ASPECT OF RHETORIC

The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the evolution and transformation of rhetoric's status in contemporary sociocultural discourse. The authors focus on rethinking the traditional understanding of rhetoric as purely the art of oratory and conceptualizing it as a multidimensional phenomenon that plays a fundamental role in personality formation and effective communicative interaction in modern society. The research is based on a historical-philosophical analysis of the etymology and evolution of the concept of "rhetoric" through the lens of the opposition of three key ancient approaches: the Sophistic, the Socratic-Platonic, and the Aristotelian. This methodological triangulation allows for the identification of the deep ontological, hermeneutic, and epistemological foundations of rhetoric as a sociocultural phenomenon. Particular attention in the study is given to the issue of conceptualizing the modern status of rhetoric in the context of its growing commercialization. The authors critically analyze traditional limitations regarding the application of rhetoric exclusively to literary language and justify the necessity of expanding its functional scope to other forms of natural language and communication. A fundamentally important aspect of the study is the exploration of the hermeneutic dimension of rhetoric, which extends far beyond the classical dichotomy of the real and the imaginary. The authors demonstrate how rhetorical practices participate in constructing social reality through the formation of discursive structures and influence the production of knowledge and truth within the context of power relations. The study substantiates the thesis that modern rhetoric emerges as a complex sociocultural mechanism that not only ensures effective communication but also actively participates in the processes of social reality construction, the formation of worldviews, and the development of personal value orientations. This enables rhetoric to be considered an essential instrument of social engineering and cultural transformation. The research also highlights the significance of rhetoric in the development of critical thinking and communicative competence in the context of the modern information society. A special emphasis in the article is placed on the hermeneutic function of rhetoric, which lies in its ability to interpret and analyze texts, revealing their deep meaning and significance. The authors argue that hermeneutic rhetoric is not only a tool for understanding others' thoughts but also a means of self-knowledge and the formation of one's own worldview. It enables individuals to critically rethink cultural traditions, social norms, and ideological constructs, fostering the development of autonomous thinking and independent judgment. Hermeneutic rhetoric also plays a crucial role in intercultural communication, facilitating understanding between representatives of different cultures and helping to overcome cultural barriers. This study makes a significant contribution to understanding the contemporary status of rhetoric as a multidimensional sociocultural phenomenon that goes far beyond the traditional understanding of oratory and emerges as a fundamental mechanism for constructing social reality and shaping personality within the modern communicative space.

Keywords: rhetoric, hermeneutics, epistemology, social reality construction, sophistry, Plato, Aristotle.

REFERENCES

1. Albrecht-Crane, C. (2015) Understanding Rhetoric: A Graphic Guide to Writing by Elizabeth Losh et al. (review). *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, 69, 104-107.
2. Aristotle. (1991) *On Rhetoric: A Theory of Civic Discourse* / Aristotle, G. Kennedy // Oxford University Press.
3. Bengtson, Erik. (2024) *The Epistemology of Rhetoric: Plato, Doxa and Post-Truth*. Windsor, ON: Windsor Studies in Argumentation. 254 s.
4. Boyle, C. (2018) *The Digital: Rhetoric Behind and Beyond the Screen* / Boyle Casey, Brown James J., Ceraso Steph. *Rhetoric Society Quarterly*, 48, 251-259.
5. Eyman D. (2015) *Digital Rhetoric: Theory, Method, Practice*. Ann Arbor: University of Michigan Press. pp. 52–60.
6. Fuller, Steve, and James H. Collier. (2004) *Philosophy, Rhetoric, and the End of Knowledge: A New Beginning for Science and Technology Studies*. 2nd ed. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
7. Gadamer, Hans-Georg. *Rhetorik und Hermeneutik*. (1993) In: Gadamer, Hans-Georg. *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Band 2: Hermeneutik II. Tübingen: Mohr Siebeck. S. 248-261.
8. Hodgson, J., Barnett, S. (2016) Introduction: What is Rhetorical about Digital Rhetoric? Perspectives and Definitions of Digital Rhetoric. *Enculturation*, November, 22, 2016. URL: <https://enculturation.net/what-is-rhetorical-about-digital-rhetoric>.
9. Jenkins, E. S. (2021). Rhetoric is dead? The fear of stasis behind post-truth rhetoric. *Philosophy & Rhetoric*, 57(2), 166–189. <https://doi.org/10.5325/philrhet.57.2.0166>
10. Kunitz, Stephen J., and Jerrold E. Levy. (1997) *Rhetoric and Hermeneutics in Our Time*. New Haven: Yale University Press.
11. Plato. *Gorgias*. Translated by B. Jowett. Chicago: (1989) University of Chicago Press.
12. Plato. *Phaedrus*. Translated by B. Jowett. (1997) New York: Dover Publications.
13. Plato. *The Republic*. Translated by G. M. A. Grube, revised by C. D. C. Reeve. (2016) Indianapolis: Hackett Publishing Company.
14. Poulakos J. (1990) Interpreting Sophistical Rhetoric: A Response to Schiappa // *Philosophy and Rhetoric*. No. 23. P. 218–228.
15. Quintilian. (2002) *The Orator's Education*. Translated by W. M. Smail. Loeb Classical Library. https://www.loebclassics.com/view/quintilian-orators_education/2002/pb_LCL124.367.xml.
16. Schiappa E. (1990) Did Plato Coin Rhetorike? // *American Journal of Philology*, No. 111. P. 457–470.
17. Schiappa E. (1990) Neo-Sophistic Rhetorical Criticism or the Historical Reconstruction of Sophistic Doctrines? // *Philosophy and Rhetoric*, No. 23. P. 192–217.
18. Walker, Jeffrey. (2011) *The Genuine Teachers of this Art: Rhetorical Education in Antiquity*. Columbia: University of South Carolina Press. Print.
19. Wallace, J. (2019). Rhetorical hesitancy. *Philosophy & Rhetoric*, 55(1), 119–142. <https://doi.org/10.5325/philrhet.55.1.0119>
20. Walzer, B. (2020). A rhetoric of everyday violence: Embodied slow violence. *Philosophy & Rhetoric*, 56(3-4), 37–60. <https://doi.org/10.5325/philrhet.56.3-4.037>

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest

The article was received by the editors 20.02.2024

The article is recommended for printing 05.05.2024